

Škole podrške

Iskustva s programa Škole podrške: Jačanje socio-emocionalnih kompetencija kao doprinos razvoju otpornosti

Škole podrške

Impresum

Iskustva s programa Škole podrške: Jačanje socio-emocionalnih kompetencija kao doprinos razvoju otpornosti

Izdavač Ured UNICEF-a za Hrvatsku

Autorica izv. prof. dr. sc. Tea Pavin Ivanec

Urednice Ivana Čosić, Sanja Duvnjak, Leonarda Kušić

Lektorica Alisa Kichl

Grafičko oblikovanje Centar pažnje, Vanja Nikolić

Autori fotografija Marin Ilej/UNICEF, Marina Knežević Barišić/UNICEF

Zagreb, studeni 2023.

Sva prava pridržava nakladnik.

Prilikom korištenja citata i materijala iz ove publikacije, molimo navedite izvor.

Ova publikacija nastala je u okviru programa „Škole podrške: učenje za otpornost, inkluziju i mentalno zdravlje u školama Sisačko-moslavačke županije“. Program se provodio u suradnji Foruma za slobodu odgoja i Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj s ciljem osnaživanja učitelja i učenika na području Sisačko-moslavačke županije. Ured UNICEF-a zahvaljuje svim građanima i tvrtkama koji su svojim donacijama omogućili izradu ove zbirke. Ova publikacija ne izražava nužno službene stavove UNICEF-a.

ISBN 978-953-7702-78-6

Sadržaj

SAŽETAK.....	4
1. METODOLOŠKI PRISTUP I ORGANIZACIJA IZVJEŠTAJA	5
2. PERSPEKTIVA ODGOJNO-OBRAZOVNIH DJELATNIKA.....	8
Socio-emocionalne kompetencije nastavnika i njihovo unapređenje kroz program <i>Škole podrške</i>	9
Praktična provedba radionica.....	13
Zaključak	19
3. PERSPEKTIVA UČENIKA.....	20
Detaljniji osvrt na radionice	26
Doživljaj razrednog i školskog okruženja.....	29
Osjećaj zabrinutosti kod učenica i učenika	31
Zaključak	33
4. ZAKLJUČAK: ODGOJNO-OBRAZOVNI DJELATNICI I UČENICI PROCJENJUJU DA PROGRAM ŠKOLE PODRŠKE DOPRINOSI JAČANJU NJIHOVIH SOCIO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA	34

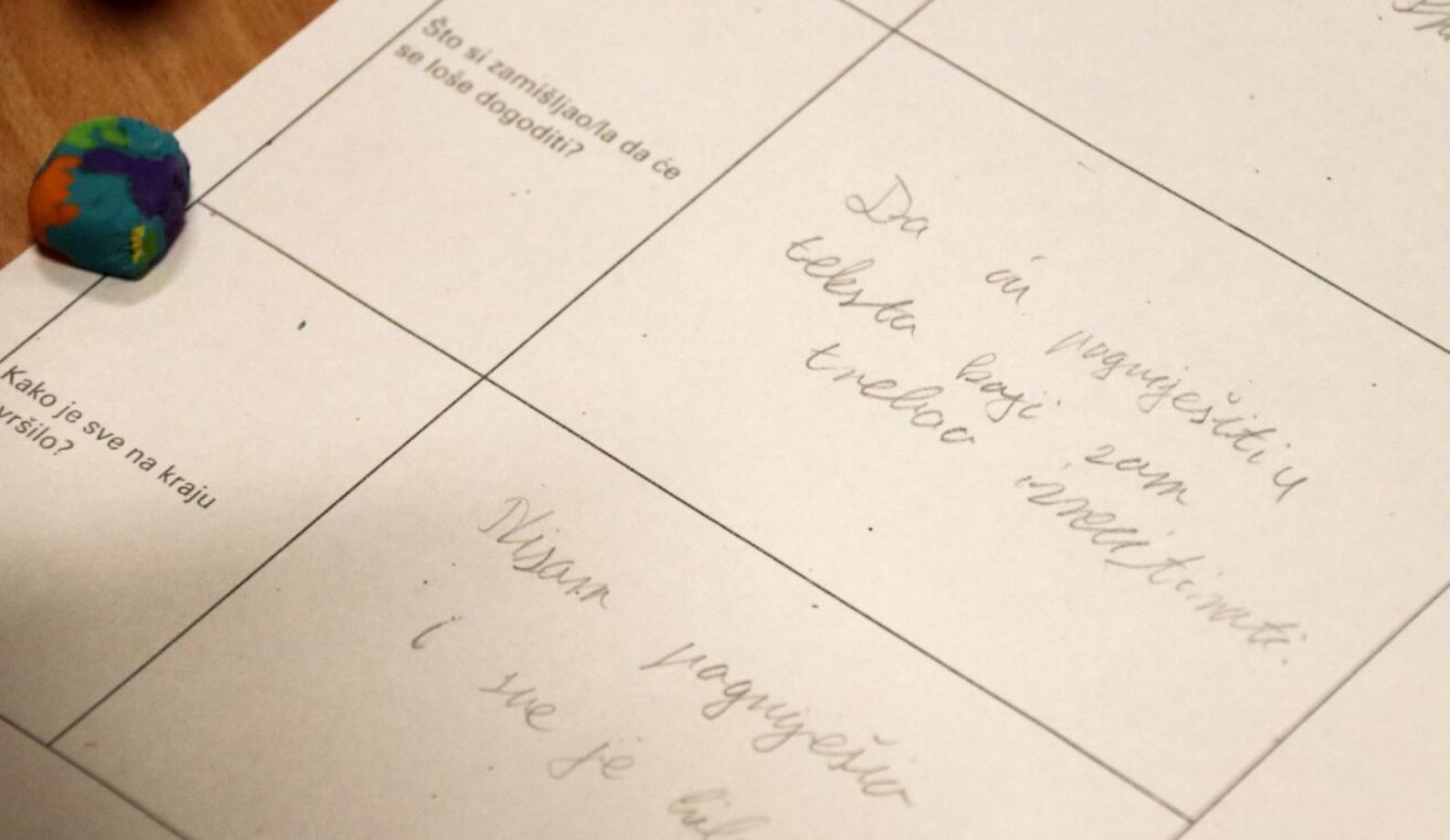

SAŽETAK

Cilj je ovog izvješća prikazati rezultate analize ankete provedene na prigodnom uzorku sudionika programa *Škole podrške: Osnaživanje školskih procesa koji doprinose mentalnom zdravlju zajednice nakon dvostrukе krize*. Program se provodio između 2021. i 2023. godine u 35 osnovnih i srednjih škola na području Sisačko-moslavačke županije. Radionice s učenicima bile su, uz stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika te izradu materijala za korištenje u nastavi, središnji dio programa. Radionice s učenicima mogле su se provoditi na samoj nastavi, na satu razrednika, kao međupredmetna tema ili izvannastavna aktivnost. Većina ispitanih odgojno-obrazovnih djelatnika provela je pet radionica u jednoj školskoj godini, a većina učenika sudjelovala je u njima. Primjeri radionica dostupni su u publikacijama: *Protresi!, Tvoja supermoć, 22 ideje za otpornost*.

Ovo izvješće prikazuje kako učenici i odgojno-obrazovni djelatnici koji su sudjelovali u programu *Škole podrške* smatraju da program doprinosi jačanju njihovih socio-emocionalnih kompetencija. U anketnom upitniku sudjelovalo je 68 odgojno-obrazovnih djelatnika te 426 učenika osnovnih i srednjih škola, od sveukupno 190 odgojno-obrazovnih djelatnika i 8400 učenika koji su sudjelovali u programu. Sudionici programa *Škole podrške* smatraju da je ovaj program pozitivno utjecao na razvoj različitih socio-emocionalnih vještina kod učenika u osnovnim i srednjim školama, a istovremeno, odgojno-obrazovni djelatnici doživljavaju da im je ovaj program pomogao u nošenju s različitim emocionalnim izazovima u svakodnevnom radu.

Rezultati analize anketnog upitnika predstavljeni u ovom izvješću prikazuju da odgojno-obrazovni djelatnici nakon sudjelovanja u programu *Škole podrške* procjenjuju da su ojačali vlastite kompetencije za poučavanje tema koje se tiču osobnog i socijalnog razvoja te mentalnog zdravlja djece i mladih, te da učenici smatraju da je program *Škole podrške* dao pozitivan doprinos boljem razrednom i školskom okruženju te općenitom osjećaju dobrobiti kod učenika.

1. METODOLOŠKI PRISTUP I ORGANIZACIJA IZVJEŠTAJA

Upitnik je proveden nakon implementacije radionica te ne uključuje usporedbu *prije i poslije*, ali na temelju prikupljenih podataka može se dobiti slika o tome kako su sudionici općenito percipirali radionice provedene u sklopu ovog programa i smatraju li ih vrijednima u pogledu doprinosa osnaživanju i razvoju socio-emocionalnih kompetencija kao važnog aspekta otpornosti djece i mladih.

U prvom dijelu izvješća prikazani su rezultati dobiveni na uzorku odgojno-obrazovnih djelatnika, a drugi dio izvješća prikazuje rezultate dobivene na uzorku učenika.

Upitnik namijenjen odgojno-obrazovnim djelatnicima primijenjen je u prvoj polovici školske godine 2022./2023. Upitnikom se nastojalo dobiti uvid u njihova iskustva sudjelovanja u ovom programu te ispitati njihove potrebe za osnaživanjem u području pružanja podrške mentalnom zdravlju djece i mladih. Upitnik je bio podijeljen na dva dijela u kojima su sudionici odgovarali na pitanja o procjeni vlastitih kompetencija poučavanja osobnog i socijalnog razvoja te na dio u kojem su ispitana njihova iskustva s praktičnom provedbom radionica.

Upitnik je ispunilo 68 odgojno-obrazovnih djelatnika od ukupno njih 190 koji su sudjelovali u edukacijama tijekom provedbe programa Škole podrške, pri čemu je dio ispitanika ($N = 24$) upitnik ispunio uživo na edukaciji koja se održala u Sisku 14. listopada 2022. godine, a dio ispitanika ($N = 44$) na mreži (*online*). Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno. Prosječna je dob sudionika 44,5 godina (dobni raspon bio je od 26 godina do 63 godine), a u prosjeku imaju 11 godina staža u odgojno-obrazovnom radu (u rasponu od 2,5 mjeseca do 42 godine). U tablici 1 prikazan je broj sudionika u svakoj od pojedinih kategorija.

Tablica 1.
Prikaz broja sudionika po kategorijama

Kategorija odgojno-obrazovnog djelatnika	N
učitelj razredne nastave	10
predmetni nastavnik u osnovnoj školi	10
predmetni nastavnik u srednjoj školi	12
stručni suradnik	35
ostalo (kombinacija nekih od prethodnih kategorija)	1

Upitnikom namijenjenim učenicima nastojao se dobiti uvid u njihov doživljaj radionica, ali i u određene aspekte vezane uz njihovo razredno okruženje, te uvid u to kako se općenito osjećaju u školi. Podaci su prikupljeni u drugoj polovici školske godine 2022./2023. Ovdje treba uzeti u obzir činjenicu da su u radionicama sudjelovali učenici različite dobi, te su u skladu s time i same radionice različitog stupnja složenosti iz perspektive mogućih ishoda. Stoga je, uvezši u obzir neke razlike u razvojnim karakteristikama učenika, upitnik imao dvije verzije – jednu za učenike šestog razreda i mlade, i jednu za učenike sedmog razreda i starije. Između tih verzija postojale su manje razlike u opsegu dviju skupina pitanja (učestalost određenih aktivnosti na radionicama i kako se učenici općenito osjećaju) te u nekim jezičnim formulacijama. U skladu s tim, prikaz dobivenih rezultata u jednom će dijelu biti objedinjen (ako je riječ o identičnim pitanjima za oba uzrasta), a drugom u dijelu razdvojen, pri čemu će to biti i naznačeno u tekstu.

Učenici su upitnike ispunili uživo, a primjenili su ih odgojno-obrazovni djelatnici koji su sudjelovali u ovom programu. Ispunjavanje upitnika

bilo je anonimno i dobrovoljno. Upitnik je sadržavao pitanja s odgovorima na skali procjene, pitanja višestrukog izbora te pitanja s mogućnošću upisivanja vlastitih odgovora.

Upitnik je ispunilo 426 učenika iz ukupno 18 škola (12 osnovnih i 6 srednjih). Prosječna je dob učenika osnovnih škola $M = 11,7$ ($SD = 1,52$; dobni raspon kretao se od 8 do 15 godina), a prosječna dob učenika srednjih škola $M = 15,9$ ($SD = 0,93$; dobni raspon kretao se od 14 do 18 godina). Učenice čine 50,2 % uzorka. U tablici 2 prikazana je raspodjela učenika s obzirom na razred koji pohađaju (zasebno za osnovne i za srednje škole).

Tablica 2.

Prikaz uzorka učenika s obzirom na razred i vrstu škole

Osnovna škola		Srednja škola	
2. razred	7 (2,6%)	1. razred	66 (43,3%)
3. razred	16 (5,8%)	2. razred	48 (31,6%)
4. razred	32 (11,7%)	3. razred	38 (25%)
5. razred	85 (31%)	<i>N</i>	152 (35,7%)
6. razred	45 (16,4%)		
7. razred	67 (24,5%)		
8. razred	22 (8%)		
<i>N</i>	274 (64,3%)		

Kao što se na temelju podataka prikazanih u tablici 2 može vidjeti, u ukupnom je uzorku nešto manje od dvije trećine (64,3%) učenika osnovnih škola, dok preostali dio čine učenici srednjih škola (35,7%).

2. PERSPEKTIVA ODGOJNO-OBRAZOVNIH DJELATNIKA

U ovom poglavlju predstavljamo perspektivu odgojno-obrazovnih djelatnika i podatke koji ukazuju na to da su nakon sudjelovanja u programu *Škole podrške* i provođenja radionica s učenicima **odgojno-obrazovni djelatnici uočili unaprjeđenje vlastitih socio-emocionalnih kompetencija i kompetencije za njihovo jačanje u učenika**, te da procjenjuju da su **učenici motivirani na sudjelovanje u radionicama i da su spremniji razgovarati o osjećajima i odnosima**, što je vrijedno polazište za jačanje mentalnog zdravlja i otpornosti djece i mlađih. Nadalje, u drugom dijelu raspravljamo i o praktičnim aspektima provedbe radionica, kao što su **vremenska organizacija i integracija s drugim aktivnostima u školi**.

Škole podrške

Socio-emocionalne kompetencije nastavnika i njihovo unapređenje kroz program Škole podrške

Sudjelovanje u programu *Škole podrške* uključivalo je tijekom 2021. i 2022. godine tri dvodnevne edukacije, niz *webinara* i supervizija, tijekom kojih su sudionici stjecali kompetencije vezane uz razvoj socio-emocionalnih vještina učenika. Uz to su dobili komplet priručnika i radionica spremnih za upotrebu u razredu, te su radionice provodili direktno s učenicima.

U ovom dijelu upitnika sudionici su procijenili koliko su određene kompetencije povezane s poučavanjem osobnog i socijalnog razvoja (ukupno 19 kompetencija) zaista potrebne u odgojno-obrazovnom radu, te koliko ih oni osobno imaju razvijene. Procjene su davali na skali od 1 (*uopće ne*) do 4 (*izrazito*), a dobiveni rezultati prikazani su u tablici 3. Također, s obzirom na to da je riječ o procjeni istih kompetencija (i skali procjene od 1 do 4), u istoj tablici prikazano je i u *kojoj* su mjeri sudionici procijenili da je sudjelovanje u programu *Škole podrške* doprinijelo razvoju tih kompetencija kod njih samih.

Tablica 3.

Prosječne procjene potrebe za kompetencijama i osobne razvijenosti svake od kompetencija te percepcija doprinosa sudjelovanja u programu Škole podrške razvoju tih kompetencija

	a) Potrebna mi je ta kompetencija u radu	b) Imam razvijenu tu kompetenciju	c) Doprinos programa razvoju te kompetencije
	M (SD)	M (SD)	M (SD)
poticanje solidarnosti među učenicima	3,6 (0,78)	3,3 (0,56)	3,4 (0,63)
razvijanje osjećaja povjerenja među učenicima	3,6 (0,74)	3,3 (0,61)	3,5 (0,66)
razvijanje empatije među učenicima	3,7 (0,71)	3,4 (0,63)	3,6 (0,58)
poučavanje učenika da razvijaju i njeguju kvalitetne odnose s drugima	3,7 (0,70)	3,4 (0,61)	3,6 (0,56)
poučavanje učenika vještinama komunikacije	3,7 (0,67)	3,4 (0,66)	3,4 (0,65)
poučavanje učenika vještinama rješavanja problema i sukoba	3,7 (0,62)	3,3 (0,68)	3,4 (0,66)
poticanje sigurnog ozračja u razredu	3,7 (0,73)	3,4 (0,58)	3,5 (0,56)
poticanje učenika da razvijaju pozitivnu sliku o sebi	3,7 (0,70)	3,4 (0,60)	3,6 (0,61)
poticanje učenika da razvijaju svoje potencijale	3,7 (0,70)	3,3 (0,65)	3,4 (0,63)
poučavanje učenika da se zauzmu za sebe na primjereno način	3,7 (0,60)	3,3 (0,71)	3,4 (0,68)
poučavanje učenika da prihvaćaju druge onakvima kakvi jesu	3,7 (0,71)	3,4 (0,58)	3,5 (0,64)
razvijanje emocionalne kompetencije učenika	3,7 (0,60)	3,2 (0,68)	3,5 (0,66)
poučavanje učenika da uvažavaju osjećaje i potrebe drugih	3,7 (0,70)	3,4 (0,61)	3,6 (0,66)
poučavanje učenika da odgovorno odlučuju o stvarima koje ih se tiču	3,7 (0,72)	3,2 (0,69)	3,4 (0,69)
poučavanje učenika da se ponašaju odgovorno prema sebi i drugima	3,7 (0,70)	3,4 (0,60)	3,5 (0,66)
poučavanje učenika kako da se uspješno nose sa stresnim situacijama	3,7 (0,63)	3,1 (0,67)	3,6 (0,58)
poučavanje učenika da prihvaćaju životne promjene	3,7 (0,67)	3,1 (0,62)	3,5 (0,61)
osnaživanje otpornosti djece	3,7 (0,60)	3,0 (0,65)	3,5 (0,70)
osnaživanje mentalnog zdravlja djece	3,7 (0,60)	3,1 (0,60)	3,6 (0,63)

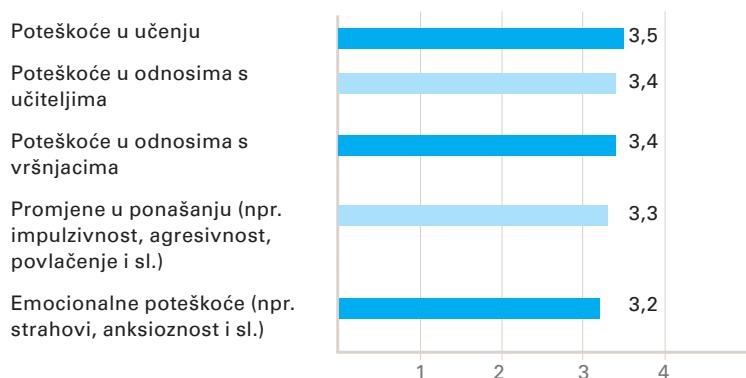
U pogledu doprinosa sudjelovanja u programu *Škole podrške* razvoju spomenutih kompetencija, prosječne procjene kreću se između $M = 3,4$ i $M = 3,6$ (na skali od 1 do 4). Na temelju tih pokazatelja može se zaključiti da odgojno-obrazovni djelatnici koji su ispunili upitnik smatraju da je sudjelovanje u ovom programu prilično ili izrazito doprinijelo razvoju navedenih kompetencija na osobnoj razini.

Na temelju prosječnih procjena prikazanih u tablici 3 općenito se može reći da su sudionici ovog istraživanja suglasni oko toga da su sve navedene kompetencije izrazito potrebne u njihovu radu (prosječne su procjene gotovo svih kompetencija $M = 3,7$; preciznije, za 17 kompetencija prosječna je procjena $M = 3,7$, a za preostale dvije $M = 3,6$). Kada je riječ o procjenama osobne razvijenosti tih kompetencija, situacija je također prilično ujednačena za sve navedene kompetencije, uz nešto niže procjene nego u slučaju potrebe za njima. Naime, prosječne procjene osobne razvijenosti ovih kompetencija kreću se od $M = 3,0$ do $M = 3,4$, iz čega se može zaključiti da odgojno-obrazovni djelatnici koji su sudjelovali u programu *Škole podrške* smatraju da ih uglavnom imaju razvijene.

U konačnici, sudionici su zamoljeni da procijene koliko se osjećaju kompetentnima za prepoznavanje određenih specifičnih poteškoća kod učenika, a koje se odnose na neke aspekte subjektivne dobrobiti i mentalnog zdravlja djece i mladih. Procjene su davali na skali od 1 (*uopće se ne osjećam kompetentno*) do 4 (*osjećam se vrlo kompetentno*), a prosječne procjene prikazane su na slici 1.

Slika 1.

Prosječne procjene osobne kompetentnosti za prepoznavanje nekih poteškoća kod učenika

Škole podrške

Na temelju prosječnih procjena prikazanih na slici 1 može se zaključiti kako se sudionici koji su sudjelovali u programu Škole podrške uglavnom osjećaju kompetentnima za prepoznavanje navedenih poteškoća kod učenika, posebice kad su u pitanju poteškoće koje imaju veze s učenjem i poučavanjem. Ipak, postoji prostor za dodatno poboljšanje određenih kompetencija, većinom vezanih uz emocionalne poteškoće, na što ukazuje i dodatni uvid u distribuciju pojedinih odgovora, prikazan na slici 2.

Slika 2.

Frekvencije pojedinih odgovora pri procjeni osobne kompetentnosti za prepoznavanje nekih poteškoća kod učenika

Podaci prikazani na slici 2 ukazuju na to da manji broj sudionika ipak izjavljuje da se uglavnom ne osjeća dovoljno kompetentno za prepoznavanje poteškoća koje se tiču promjena u ponašanju i emocionalnih poteškoća kod učenika. **Čini se da postoji potreba za dodatnom podrškom odgojno-obrazovnim djelatnicima upravo u ovom području.**

Zaključno, nakon sudjelovanja u programu Škole podrške i provedenih radionica, odgojno-obrazovni djelatnici **procjenjuju da su unaprijedili vlastite socio-emocionalne kompetencije te su istaknuli**

izrazitu važnost posjedovanja ovih kompetencija u poučavanju tema vezanih uz osnaživanje i otpornost djece i mladih. Sudionici također smatraju da većinski posjeduju navedene kompetencije, a njihova iskustva sudjelovanja u programu Škole podrške ukazuju na to da ovaj program vide kao značajan doprinos njihovu dodatnom razvoju. Ipak, rezultati upućuju na manji broj sudionika koji su iskazali potrebu za dodatnom podrškom, posebno u prepoznavanju emocionalnih poteškoća kod učenika.

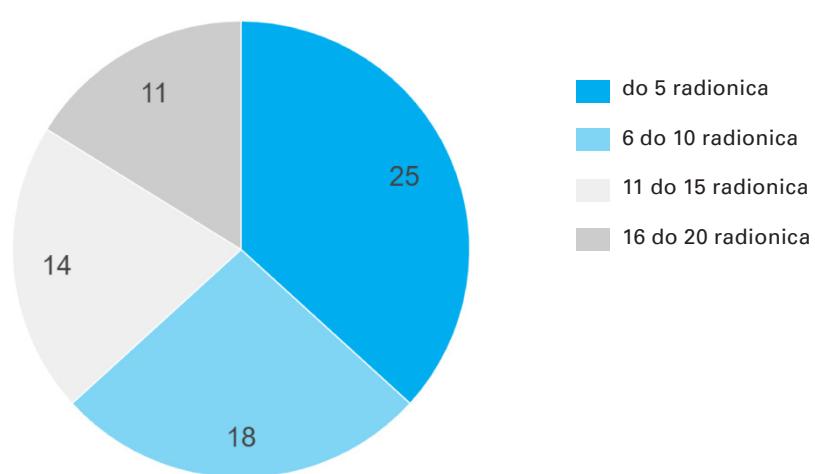
Praktična provedba radionica

U ovom dijelu prikazani su rezultati i primjeri koji se tiču iskustava odgojno-obrazovnih djelatnika tijekom provedbe samih radionica, kao što su broj provedenih radionica i izazovi s kojima su se susretali prilikom provedbe planiranog broja radionica. Također, sudionici ističu dobrobiti i pozitivan sveukupni dojam i iskustvo provođenja radionica u svojim školama.

Većina anketiranih (36,8 %) navela je da su tijekom jedne školske godine proveli do pet radionica. Nešto je manji postotak onih koji su proveli između šest i deset radionica (26,5 %), oko petine sudionika (20,5 %) provelo je od 11 do 15 radionica, a 16,2 % provelo je između 16 i 20 radionica.

Slika 3.

Odgovori sudionika na pitanje „Koliko ste radionica proveli s učenicima?”

Otpriklike polovica anketiranih sudionika (48,5 %) navela je da su proveli manje radionica nego što su na početku planirali. Oko trećine (33,9 %) sudionika navelo je da su proveli onoliko radionica koliko su na početku i planirali, a 17,6 % sudionika provelo je više radionica nego što su inicijalno planirali.

Sudionici koji su odgovorili da su proveli *manje* radionica nego što su na početku planirali imali su mogućnost između ponuđenih odgovora odabratи onaj koji najbolje opisuje zašto ih nisu uspjeli provesti više, a razlozi su slijedeći:

- Većina sudionika (njih 23, odnosno 71,9 %) nije stigla provesti više radionica *zbog drugih obaveza u redovnoj nastavi*.
- *Neki drugi razlog* (poput opsega posla te nedostatka prostornih i organizacijskih uvjeta) navelo je osam sudionika (25 %).
- Jedan se odgovor odnosio na nedostatak *osjećaja kompetentnosti* za provođenje ovih radionica.

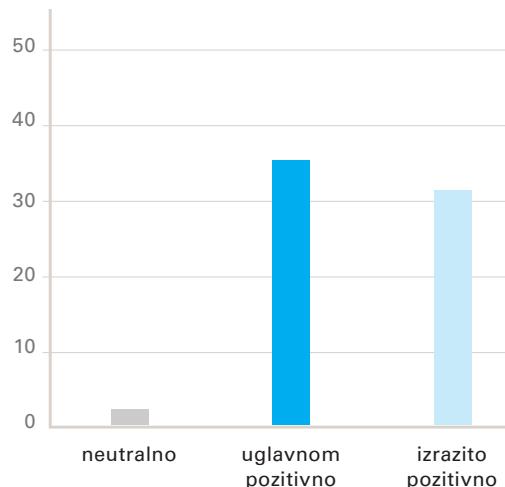
Ovaj podatak ukazuje na *izazove u integraciji planiranog broja radionica u postojeće aktivnosti škole* (poput nastave, izvannastavnih aktivnosti i slično), te na važnost povezivanja radionica s drugim aktivnostima koje se provode u školi. Također je važno razmisliti i o jačanju kapaciteta kolektiva da alate iz dostupnih radionica koristi u svojoj nastavi.

Nadalje, **sudionici su zamoljeni da procijene svoje opće iskustvo u provođenju radionica s učenicima**, a procjene su davali na skali od 1 (*negativno*) do 5 (*izrazito pozitivno*). Prosječna procjena općeg iskustva iznosi $M = 4,4$ ($SD = 0,55$), a učestalost pojedinih odgovora prikazana je na slici 4 (pri čemu je raspon dobivenih odgovora bio od 3 do 5; odnosno odgovora *negativno* i *uglavnom negativno* nije bilo).

Slika 4.

Broj sudionika koji su dali pojedinu procjenu općeg iskustva u provođenju radionica s učenicima

Na temelju prosječne procjene općeg iskustva te rezultata prikazanih na slici 4 može se zaključiti da su **iskustva sudionika u provođenju radionica** uglavnom pozitivna.

Dodatno, sudionici su mogli i ukratko opisati svoje dojmove tog iskustva, što je učinilo njih 41 (60 %). Na temelju uvida u sadržaj tih opisa većina njih mogla se grupirati u nekoliko kategorija (pritom je jedan odgovor mogao uključivati i više kategorija), a one su sljedeće:

- **motiviranost učenika za sudjelovanje u radionicama i njihove pozitivne reakcije na njih** ($n=21$), na što ukazuju odgovori poput: „Učenici su pokazali velik interes i trud te želju za provedbu radionica.“; „Učenici su vrlo motivirano pristupili sudjelovanju u radionicama.“; „Učenici odlično reagiraju na radionice.“; „Učenici rado sudjeluju, otvoreni su i zainteresirani za rad.“; „Učenicima su se svidjele radionice, rado su sudjelovali i iznosili svoje mišljenje.“
- **prilika za medusobnu komunikaciju, razmjenu iskustava i bolje upoznavanje** ($n = 9$), a neki su odgovori koji na to ukazuju: „I učenici i ja otkrili smo novosti, tj. osvijestili puno svaki o sebi, jedni o drugima, o svojim bližnjima, o ljudima kojima smo okruženi, okolnostima...“; „Uvidjeli smo da nam je baš lijepo kad slušamo jedni druge, a teme razgovora nisu nastavna gradiva.“; „Potreba učenika za razgovorom i dodatnim

radionicama na njihovu inicijativu.”; „Bilo je izrazito zanimljivo promatrati učenike kako iznose svoje stavove i kako je svatko od njih iste situacije promatrao na različite načine.”

- **prilika za razgovor i učenje o osjećajima** ($n = 7$), što se, na primjer, može uočiti u odgovorima poput: „Upoznali su neke osjećaje za koje do sada nisu znali (nisu ih bili svjesni), i vrijedno im je bilo čuti da su i drugi osjetili slične osjećaje te da nisu sami u tim emocionalnim iskustvima.”; „Učenici i učenice izrazili su zadovoljstvo mogućnošću razgovora o svojim emocijama.”; „Učenici vole govoriti o svojim emocijama i vole da ih netko sasluša.”; „Spoznala sam da učenicima puno znači iznošenje naših osjećaja s primjerima iz života; to djeluje na njih poticajno.”
- **korisni materijali / pripreme za radionice** ($n = 3$), na što ukazuju sljedeći odgovori: „Pripreme su jasno napisane, razumljive, provedive i vode k ostvarenju cilja.”; „Dobili smo puno materijala koje možemo koristiti i za sljedeće generacije.”; „Temeljito pripremljene radionice”
- osim u prethodno navedene kategorije, nekoliko bi se odgovora moglo svrstati pod **ostalo**: poput općeg dojma (*vrlo pozitivno, primjetan je napredak*) te sadržaja radionica (*kreativno izražavanje, kombinacija tjelesnih aktivnosti*).

Na temelju sadržaja prethodnih kategorija može se zaključiti da se dojmovi odgojno-obrazovnih djelatnika većinom odnose na **entuzijazam učenika prilikom sudjelovanja u radionicama te na prilike za razvoj socio-emocionalnih kompetencija**.

U sklopu ovog dijela upitnika prikupljene su i informacije o općim dojmovima odgojno-obrazovnih djelatnika kad je riječ o nekim aspektima sudjelovanja učenika u radionicama „Protresi!”, a njihovi odgovori prikazani su u tablici 4.

Tablica 4.

Prikaz broja odgovora za pojedine aspekte sudjelovanja učenika u radionicama „Protresi!”

Jesu li učenice i učenici:....	Da	Ne	Ne mogu procijeniti
... rado sudjelovali u radionicama?	63	0	3
... spremniji na međusobnu komunikaciju i suradnju?	58	0	8
... spremniji razgovarati o svojim osjećajima?	43	4	19
... spremniji razgovarati o onome što ih muči?	45	3	18
... vještiji u rješavanju međusobnih nesuglasica i sukoba?	39	2	25
... spremniji prihvati međusobne različitosti?	51	3	12
... spremniji obratiti se nekome u školi (npr. vama, drugim učiteljima, stručnoj službi) ako im je potrebna pomoć ili razgovor o nečemu što ih muči?	55	2	9

Na temelju učestalosti pojedinih odgovora prikazanih u prethodnoj tablici gotovo svi odgojno-obrazovni djelatnici koji su ispunili ovaj upitnik procjenjuju da su učenici općenito rado sudjelovali u radionicama. Nadalje, njihov je dojam da je to sudjelovanje imalo određene pozitivne učinke na pojedine aspekte komunikacije učenika. Pritom se čini da anketirani odgojno-obrazovni djelatnici pozitivne učinke najviše prepoznaju u području **međusobne komunikacije učenika, spremnosti na obraćanje nekome od djelatnika škole ako im je potrebna pomoć ili razgovor te spremnosti na prihvaćanje medusobnih različitosti**. Također, prema podacima prikazanim u tablici 4, pozitivne učinke sudionici, iako u nešto manjoj mjeri, prepoznaju i u ostalim aspektima sudjelovanja učenika u radionicama, no u tim slučajevima i veći dio njih, u odnosu na prethodno navedena tri aspekta, smatra da ne može procijeniti je li došlo do nekih pozitivnih učinaka.

Škole podrške

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti kako je većina odgojno-obrazovnih djelatnika u projektu provela do pet radionica „Protresi!”, a neki ih, iako su planirali, više nisu mogli provesti zbog raznih izazova prilikom usklađivanja s drugim školskim aktivnostima. Sudionici naglašavaju vlastita pozitivna iskustva i pozitivne učinke u području veće otvorenosti i bolje komunikacije učenika.

Zaključak

Na temelju podataka prikupljenih ovim istraživanjem može se istaknuti nekoliko glavnih nalaza:

- Kompetencije u području poučavanja tema vezanih uz osnaživanje i razvoj otpornosti djece i mlađih sudionici procjenjuju izrazito potrebnima u svojem radu, smatraju da ih uglavnom imaju razvijene te da je sudjelovanje u ovom programu prilično ili izrazito doprinijelo njihovu razvoju.
- Sudionici programa *Škole podrške* koji su sudjelovali u ovom istraživanju općenito se osjećaju uglavnom kompetentnima za prepoznavanje određenih poteškoća kod učenika, s tim da se na temelju rezultata može zaključiti kako je određenom manjem dijelu njih ipak potrebna dodatna podrška u ovom području, posebno kad je riječ o prepoznavanju emocionalnih poteškoća kod učenika.
- Odgojno-obrazovni djelatnici koji su sudjelovali u programu *Škole podrške* uglavnom imaju pozitivna iskustva s provođenjem radionica.
- Većina sudionika iz ovog uzorka provela je do pet radionica s učenicima, a oko polovica njih je navela kako su ih namjeravali provesti više, ali nisu stigli. Stoga se može zaključiti da postoji potreba za dodatnom i kontinuiranom stručnom podrškom svim odgojno-obrazovnim djelatnicima kako bi se intenzitet ove vrste rada u razredima povećao.

U ovom dijelu izvješća prikazana je perspektiva odgojno-obrazovnih djelatnika, odnosno njihova iskustva s provođenjem radionica u sklopu programa *Škole podrške*. Analiza dobivenih rezultata pokazuje da nakon uključivanja u program odgojno-obrazovni djelatnici izvještavaju o ojačanim kompetencijama u području poučavanja povezanog s osobnim i socijalnim razvojem te mentalnim zdravljem djece i mlađih. Također, ističu vlastite pozitivne dojmove, kao i primjećene pozitivne utjecaje ovog programa na učenike.

3. PERSPEKTIVA UČENIKA

U ovom poglavlju bit će prikazana perspektiva učenika o njihovom iskustvu sudjelovanja u provedenim radionicama u sklopu programa Škole podrške. Dobiveni rezultati pokazuju da učenici imaju pozitivna iskustva s radionicama i smatraju da radionice doprinose jačanju njihovih socio-emocionalnih kompetencija važnih za njihovu sveukupnu dobrobit i mentalno zdravlje. U prvom dijelu ovog poglavlja prikazani su odgovori na pitanja koja su zajednička (odnosno identična) za sve učenike bez obzira na njihovu dob (broj radionicama, opći dojam o radionicama i opisi radionica), nakon čega slijede rezultati koji se tiču učestalosti određenih aktivnosti na radionicama, a koji su prikazani zasebno s obzirom na dob učenika (upitnik za učenike šestog razreda i mlađe te upitnik za učenike sedmog razreda i starije). U zadnjem dijelu ovog poglavlja prikazani su podaci koji se odnose na način na koji učenici doživljavaju svoje razredno i školsko okruženje, a na kraju

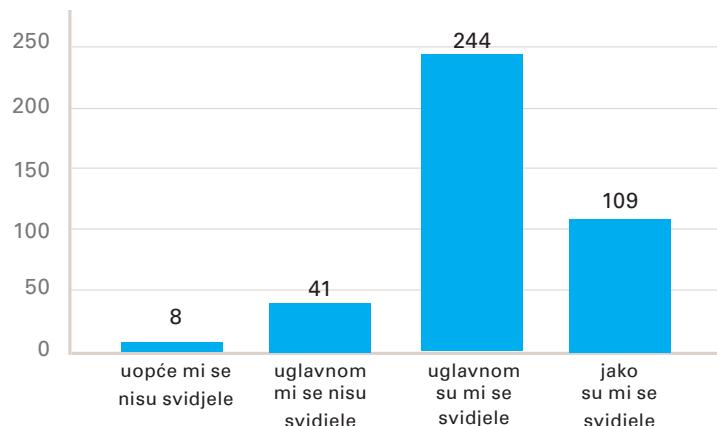

su istaknuti i rezultati odgovora na pitanja o osjećaju zabrinutosti kod ispitanih učenika kao jednom od čimbenika važnog iz perspektive zaštite mentalnog zdravlja. Većina učenika (55,8 %) sudjelovala je u šest ili više radionica, i to: 38,8 % učenika sudjelovalo je u šest do deset radionica, njih 8,9 % sudjelovalo je u 11 do 15 radionica, a 8,1 % sudjelovalo je u više od 15 radionica. 44,2 % učenika sudjelovalo je u do pet radionica. S obzirom na to da je većina odgojno-obrazovnih djelatnika izjavila da je održala pet radionica, moglo bi se zaključiti da su se učenici redovito i rado vraćali na nove radionice.

Kad je riječ o radionicama u kojima su sudjelovali, učenici su na skali od 1 (uopće mi se nisu svidjele) do 4 (jako su mi se svidjele) procijenili koliko su im se one općenito svidjele. Prosječna procjena na razini cijelog uzorka iznosi $M = 3,1$ ($SD = 0,66$), a kako bi se dobio dodatni uvid u učestalost pojedinih odgovora, njihova frekvencija prikazana je na slici 5.

Slika 5.

Frekvencije pojedinih odgovora na pitanje koliko su se radionice općenito svidjele učenicima

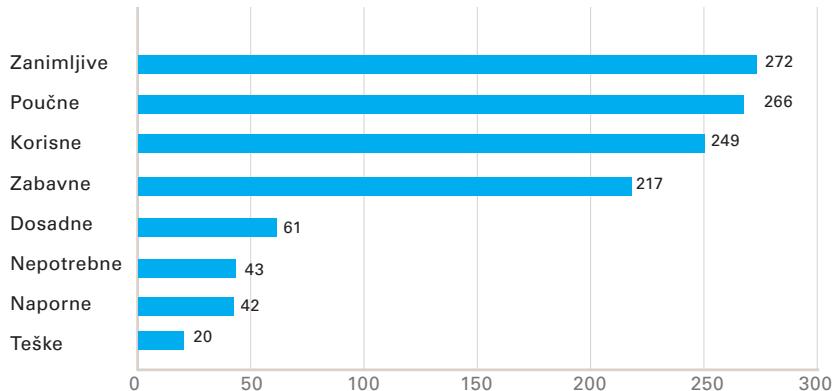
Na temelju prosječne procjene, kao i na temelju rezultata prikazanih na slici 5, može se zaključiti da su se radionice učenicima uglavnom svidjele, a udio učenika kojima se nisu svidjele (ili uopće ili uglavnom) relativno je malen (12,2 %). Dodatno su uspoređene i procjene mlađih i starijih učenika (u skladu s dvjema verzijama upitnika), a analiza je pokazala da su se radionice nešto više svidjele mlađim učenicima ($M_{6.r.i\,mladi} = 3,3$; $M_{7.r.i\,stariji} = 3,0$; $t = 5,74$, $df = 400$, $p < .001$).

Nadalje, učenici su mogli odabrati koje bi od ponuđenih riječi, po

njihovu mišljenju, dobro opisale njihov doživljaj s radionica. Učenici su mogli odabrati više od jedne ponuđene riječi, a učestalost odabira svakog od ponuđenih opisa prikazana je na slici 6.

Slika 6.
Broj učenika koji su odabrali pojedine opise radionica

Prema odgovorima prikazanima na slici 6 općenito se može zaključiti da učenici radionice većinom opisuju pozitivno, odnosno najčešće ih opisuju kao zanimljive, poučne, korisne i zabavne, dok ih manji broj opisuje kao dosadne, nepotrebne, naporne i teške.

Povezano s prethodnim pitanjem, u upitniku je bila ponuđena i mogućnost da učenici dodatno napišu postoji li nešto što im se na radionicama jako svidjelo ili nešto što im se manje svidjelo.

Na pitanje o tome **što im se jako svidjelo** odgovorilo je 305 učenika (75 %), a njihovi odgovori mogli su se grupirati u nekoliko sljedećih kategorija (pritom je jedan odgovor mogao uključivati i više kategorija):

- **neke specifične aktivnosti** u sklopu pojedinih radionica navelo je 107 učenika, a neki su primjeri odgovora u ovoj kategoriji sljedeći: „Svidio mi se vrtuljak.“; „Crtanje otoka“; „Skakanje na trampolinu“; „Gledanje kratkih filmova“; „Fizičke aktivnosti“, „Kad smo gledali fotografije.“; „Kad smo radili male plakate.“; „Kad smo upotrebljavali kreativnu knjižicu.“
- **razgovor o emocijama i učenje o emocijama**, što je kategorija koja se mogla prepoznati u 52 odgovora, a primjeri su takvih odgovora: „Jako mi se svidjelo kad smo razgovarali o emocijama.“; „Kako savladati strah“; „Kad smo učili o

osjećajima.”; „Izražavanje svojih strahova”; „Kada smo govorili o tome kako kontrolirati bijes.”; „Kad smo govorili kako se u kojoj situaciji osjećamo.”; „Radionica o strahu od javnog nastupa”

- **prilika za razgovor općenito** kategorija je koju je, kao nešto što im se jako svidjelo, navelo 45 učenika, a primjeri odgovora sljedeći su: „Što smo otvoreno razgovarali o svemu.”; „Kad smo razgovarali i rješavali probleme.”; „Komunikacija”, „Razgovarati jedni s drugima”; „Imali smo o čemu razgovarati.”; „Bilo je zanimljivo govoriti o svojim problemima i slušati tude.”
- učenje nečeg novog navelo je 33 učenika, na što ukazuju odgovori poput „Naučila sam nešto novo.”; „Bilo je poučno.”; „Puno sam naučio.”; „Možemo puno iz toga naučiti.”
- **zabava i zanimljivost** radionica, kao nešto što se učenicima najviše svidjelo, moglo se prepoznati u 29 odgovora, a primjeri odgovora su sljedeći: „Zanimljive teme i dobra zabava”; „Bile su zanimljive, zabavne i smiješne.”; „Bilo je jako zabavno.”; „To što smo se zabavili.”
- **priliku za bolje međusobno upoznavanje, suradnju, druženje i izgradnju dobrih odnosa** istaknuo je 21 učenik, a primjeri su takvih odgovora: „Poticanje suradničkog odnosa”; „To što se prvo upoznajemo, pa mogu upoznati nekog.”; „Upoznao sam sebe i prijatelje.”; „Što smo naučili kako se odnositi prema drugim učenicima.”; „Kad smo radili o odnosu u razredu.”; „Suradnja koju smo ostvarili na radionicama.”
- da im se svidjelo **sve**, navelo je 35 učenika
- u kategoriju **ostalo** moglo se svrstati 11 odgovora (npr. „Zanimljivi nazivi”; „Propuštali smo satove.”; „Sama ideja radionica”; „Organiziranost”).

Na temelju sadržaja prethodnih kategorija može se reći kako odgovori polovice ispitanih učenika upućuju na to da im se na radionicama najviše sviđaju upravo oni **sadržaji vezani uz razvoj njihovih socio-emocionalnih kompetencija**, što ukazuje na to da program **Škole podrške** zahvaća te kompetencije na učenicima zanimljiv i blizak **način te otvara prilike za njihov razvoj**. Učenički odgovori na tragu su percepcije nekih od ispitanih odgojno-obrazovnih djelatnika o tome kako su radionice djelovale na učenike, koji su prikazani u prethodnom poglavlju (stranice 8 i 9). Nešto više od trećine odgovora učenika o zadovoljstvu radionicama povezano je sa **zadovoljstvom**

specifičnim aktivnostima koje su se provodile u sklopu radionica i u njima korištenom didaktičkom i metodičkom pristupu.

Na pitanje o tome što im se na radionicama nije svidjelo odgovorio je 91 učenik (njih 22 %), a kategorije su odgovora sljedeće (pri čemu je jedan odgovor mogao sadržavati više kategorija):

- **neke specifične aktivnosti/teme u sklopu pojedinih radionica,** koje je navelo 36 učenika uz sljedeće odgovore: „Kad smo morali napraviti krugove na papiru.“; „Crtati“; „Kad smo jako puno pisali.“; „Kad smo pričali o internetu.“; „Vježbe opuštanja“; „O učenju“; „Kad smo gledali film.“
- **dosada,** koja se kao opis radionica mogla prepoznati u odgovorima 18 učenica i učenika, a neki primjeri odgovora u ovoj su kategoriji bili: „Bile su dosadne.“; „Zato što mi je ponekad bilo dosadno.“; „Što ne radimo baš zabavne radionice.“; „Nije baš i nešto sve to zajedno zanimljivo.“
- **nelagoda pri razgovoru o emocijama i otvaranju pred drugima,** što je kategorija koja se mogla uočiti u 13 odgovora, a primjeri su takvih odgovora: „Neki osjećaji nisu za razgovor u školi.“; „Kad smo radili osjećaje.“; „Pričati o sebi i razgovarati o svojim osjećajima“; „To što su mi se svaki put osjećaji potaknuli.“; „Pretjerano govorenje o emocijama.“; „Kad govorimo o osjećajima pred cijelim razredom.“
- odgovora koji bi se mogli svrstati u kategoriju **ostalo** bilo je 16 (npr. „Rijetko smo imali radionice, a moj razred ih treba jer ima dosta problema.“; „Bile su kratke i ponekad teške.“; „Kad sam morala raditi i sudjelovati u nečemu na što nisam pristala.“; „Zauzimaju sat razrednika.“; „Neki ne govore istinu.“; „Neki se smiju drugima.“).

Na temelju prethodnih rezultata općenito se može zaključiti da su odgovori koji se odnose na ono što se učenicima na radionicama nije svidjelo znatno manje zastupljeni nego oni koji se odnose na to što im se svidjelo. **Kad je riječ o onome što im se nije svidjelo, najčešći odgovori (približno njih 40 %) odnosili su se na neke specifične aktivnosti u sklopu pojedinih radionica.** Pri planiranju, a posebno u provođenju ovakvih radionica, svakako treba uzeti u obzir to da nekim učenicima nije ugodno razgovarati o emocijama i na taj se način izlagati pred drugima.

Škole podrške

Na pitanje bi li voljeli da takve radionice u školi imaju češće, većina učenika, odnosno njih 240 (60 %), izjavila je da bi ih voljeli imati češće, 48 (12 %) učenika navelo je da ne bi, dok je njih 112 (28 %) navelo da nisu sigurni.

Zaključno, može se reći da **većina ispitanih učenika iskazuju zadovoljstvo radionicama u kojima su sudjelovali, da u njima prepoznaju prilike za razvoj vlastitih socio-emocionalnih kompetencija, da u njima rado sudjeluju te da se na njima osjećaju dovoljno dobro da bi željeli da se radionice učestalije odvijaju.** Učenici ističu posebno zadovoljstvo specifičnim aktivnostima na radionicama i razgovorima o emocijama te iskazuju pozitivan dojam koji su na njih ostavile radionice opisujući ih kao zanimljive, poučne i korisne.

Detaljniji osvrt na radionice

Kako bi se dobio detaljniji uvid u percepciju učestalosti pojedinih aktivnosti na radionicama, učenici su za svaku od ponudenih aktivnosti procijenili koliko su se često provodile, a ponuđeni odgovori bili su *nikada, rijetko, ponekad i često*. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 5. Treba napomenuti kako su se pitanja u ovom dijelu upitnika, ovisno o tome je li riječ o učenicima šestog razreda ili mlađima, ili sedmog razreda i starijima, ponešto razlikovala te su rezultati prikazani zasebno za svaku verziju upitnika.

Tablica 5.

Procjene učestalosti pojedinih aktivnosti na radionicama – odgovori mlađih učenika (6. razred i mlađi)

Na radionicama smo...	nikada	rijetko	ponekad	često
... učili kako međusobno pristojno razgovarati.	6	15	57	101
... učili kako rješavati međusobne svađe i sukobe.	13	13	48	104
... razgovarali o tome kako se osjećamo.	2	19	36	124
... učili uvažavati osjećaje i potrebe drugih učenika i učenica.	7	25	56	88
... učili prihvataći druge učenike i učenice onakvima kakvi jesu.	5	18	40	117
... učili da je važno brinuti se za sebe i druge.	2	13	48	119
... učili kako se zauzeti za sebe na primjerjen način (da ne radimo štetu drugima).	6	19	61	94
... razgovarali o svojim dobrim osobinama i jakim stranama.	23	22	62	74
... razgovarali o tome da se u životu ponekad događaju i situacije koje nismo očekivali, a koje nam nisu ugodne.	14	36	57	74
... kako rješavati različite poteškoće i probleme s kojima se možemo susresti.	7	20	58	97

Škole podrške

Podaci prikazani u tablici 5 pokazuju da učenici mlađi od 6. razreda povezuju radionice u kojima su sudjelovali sa svim unaprijed određenim temama radionica, iz čega bi se dalo zaključiti da su njihovi učitelji uspjeli u adresiranju različitih elemenata koji doprinose razvoju socio-emocionalnih kompetencija učenika te, posredno, njihovom mentalnom zdravlju i otpornosti. Također, **učenici navode da su najčešće učili da je važno brinuti se za sebe i druge, razgovarali o tome kako se osjećaju te učili prihvatići druge**, dok su nešto manje razgovarali o svojim dobrim osobinama i jakim stranama te o tome da se u životu ponekad događaju i situacije koje nisu očekivali, a koje im nisu ugodne.

Analogno prethodnim rezultatima, u tablici 6 prikazani su rezultati percepcije učestalosti pojedinih aktivnosti na radionicama za učenike sedmih razreda i starije, pri čemu su oni procjenjivali nešto veći broj mogućih aktivnosti.

Tablica 6.

Procjene učestalosti pojedinih aktivnosti na radionicama – odgovori starijih učenika (7. razred i stariji)

Na radionicama smo...	Nikada	Rijetko	Ponekad	Često
... učili kako međusobno pristojno razgovarati.	11	9	87	113
... učili kako rješavati međusobne nesuglasice i sukobe.	9	24	62	123
... razgovarali o tome kako se osjećamo.	4	10	43	161
... učili uvažavati osjećaje i potrebe drugih.	6	25	72	116
... učili prihvaćati druge onakvima kakvi jesu.	7	10	65	135
... učili da je važno ponašati se odgovorno prema sebi i drugima.	5	16	67	133
... učili kako odgovorno odlučivati o stvarima koje nas se tiču.	9	38	90	81
... učili kako se uspješno nositi sa stresnim situacijama i situacijama koje nam nisu ugodne.	10	16	69	124
... učili kako se zauzeti za sebe na primjerjen način.	13	33	89	82
... razgovarali o svojim dobrim osobinama i jakim stranama.	8	40	70	100
... razgovarali o promjenama koje se događaju u životu.	16	37	76	89
... razgovarali o tome da se u životu ponekad događaju i situacije koje nismo očekivali.	12	39	68	100
... učili da se u životu treba prilagođavati i na neke neočekivane situacije.	15	27	69	109
... razgovarali o tome kako rješavati različite poteškoće i probleme s kojima se možemo susresti.	15	21	50	134

I u slučaju procjena starijih učenika, na temelju rezultata prikazanih u tablici 6 može se zaključiti kako učenici povezuju radionice sa svim aspektima socio-emocionalnih kompetencija koji su bili obuhvaćene radionicama, što bi moglo ukazivati na to da su njihovi učitelji i nastavnici bili uspješni u sveobuhvatnom povezivanju radionica. Pritom su među **najistaknutijim aktivnostima bile one koje uključuju razgovor o tome kako se osjećaju, učenje prihvatanja drugih onakvima kakvi jesu, ali i učenje odgovornog ponašanja prema sebi i drugima**. Zaključno, detaljnijom analizom aktivnosti i tema radionica može se utvrditi kako **učenici generalno povezuju radionice sa svim aspektima socio-emocionalnih kompetencija koji su bili predviđeni ishodima radionica**, a najčešće teme i aktivnosti kojima su se tijekom radionica bavili obuhvaćale su međusobnu komunikaciju i razgovore o vlastitim osjećajima.

Doživljaj razrednog i školskog okruženja

Zaseban dio upitnika odnosio se na to kako učenici doživljavaju svoje razredno i školsko okruženje i osjećaju li se zabrinuto. Pozitivno razredno okruženje može biti jedan od zaštitnih čimbenika iz perspektive mentalnog zdravlja, odnosno poticati dobrobit u odgojno-obrazovnom kontekstu. Iako se nakon dvogodišnje provedbe ne može govoriti o izravnoj povezanosti provedbe programa Škole podrške s učeničkim doživljajem razrednog okruženja, smatrali smo važnim obuhvatiti u upitniku doživljaj razrednog okruženja. U inicijalnoj analizi potreba škola, odmah nakon potresa kod Petrinje 2020. godine, korištена je drugačija metodologija te ne postoje usporedivi podaci. Ali podaci o razrednom i školskom okruženju na ovom prigodnom uzorku učenika mogu dati općenitu sliku o tome kako ispitani učenici doživljavaju svoju školu.

Učenici su davali procjene na skali od 1 (*uopće se ne slažem*) do 4 (*potpuno se slažem*). Pitanja su bila ista za sve učenike bez obzira na dob, a dobiveni rezultati prikazani su u tablici 7, pri čemu su prikazane prosječne vrijednosti i na razini cijelog uzorka, ali i zasebno za mlade i starije učenike, jer je dodatno provjereno postoje li razlike u percepciji školskog okruženja.

Tablica 7.

Procjene pojedinih aspekata razrednog i školskog okruženja

	Cijeli uzorak	6. razred i mlađi (N=183)	7. razred i stariji (N=235)	t
	M (SD)	M (SD)	M (SD)	
1. U mojojem razredu učenici se općenito dobro slažu.	3,0 (0,67)	3,1 (0,67)	3,0 (0,68)	0,67
2. U svojem razredu osjećam se sigurno.	3,2 (0,82)	3,4 (0,75)	3,2 (0,86)	2,55*
3. Imam povjerenja u ostale učenike/učenicice u razredu.	2,8 (0,80)	3,0 (0,75)	2,7 (0,82)	3,94**
4. U razredu ima učenika/učenicu s kojima mogu razgovarati kad me nešto muči.	3,1 (0,92)	3,2 (0,85)	3,1 (0,97)	1,92
5. U školi mi je lijepo.	2,8 (1,01)	3,0 (1,02)	2,6 (0,98)	3,43**
6. Imam osjećaj da mi učenje ide dobro.	2,8 (0,81)	2,9 (0,74)	2,6 (0,84)	3,66**
7. Dobro se slažem s ostalim učenicima i učenicama u razredu.	3,2 (0,70)	3,3 (0,64)	3,1 (0,73)	2,64**
8. U školi se mogu obratiti nekome od odraslih ako mi je potrebna pomoći ili razgovor o nečemu što me muči.	3,2 (0,96)	3,5 (0,78)	3,0 (1,04)	4,73**
9. Kod kuće se mogu obratiti nekome ako mi je potrebna pomoći ili razgovor o nečemu što me muči. ¹	3,6 (0,71)	3,8 (0,49)	3,5 (0,82)	3,66**

Napomena. Razlika u procjenama ovih tvrdnji između mlađih i starijih učenika statistički je značajna (**-p<.01; *-p<.02).¹–Tvrđnja je dodana u ovom dijelu upitnika zbog važnosti informacije o dostupnosti podrške odrasle osobe u obiteljskom okruženju, a sadržajno je slična prethodnoj.

Dobiveni rezultati pokazuju da se učenici u prosjeku uglavnom slažu sa svim tvrdnjama prikazanim u tablici 7, iz čega se može zaključiti da razredno okruženje percipiraju pretežno u pozitivnom svjetlu, da im je u školi uglavnom lijepo te da se uglavnom slažu da se u školi mogu obratiti nekome od odraslih ako im je potrebna pomoći ili ako žele porazgovarati o nečemu što ih muči. **Ti podaci pokazuju da se ispitanici učenici koji su sudjelovali u radionicama u školi osjećaju**

sigurno, dobro i uključeno. Zamjećuju se nešto niže ocjene (u odnosu na ostale) na tvrdnjama: *U školi mi je lijepo.; Imam osjećaj da mi učenje ide dobro. te Imam povjerenja u ostale.*

Usporedba prosječnih procjena mlađih i starijih učenika ukazuje na to da je ta **percepcija nešto pozitivnija kad je riječ o procjenama mlađih učenika**, čije su prosječne procjene za većinu tvrdnji nešto više. U kontekstu prethodnih pitanja **učenici su zamoljeni i da procijene koliko im dobro ide učenje općenito**, pri čemu se pokazalo da učenici **uglavnom imaju osjećaj da im ide dobro**, a mlađi učenici tako misle u nešto većoj mjeri nego stariji.

Dakle, dobiveni podaci pokazuju da ispitani **učenici** koji su sudjelovali u radionicama u sklopu programa Škole podrške većinom **imaju pozitivan doživljaj razrednog i školskog okruženja** te izjavljuju da se u školi osjećaju sigurno, dobro i uključeno.

Osjećaj zabrinutosti kod učenica i učenika

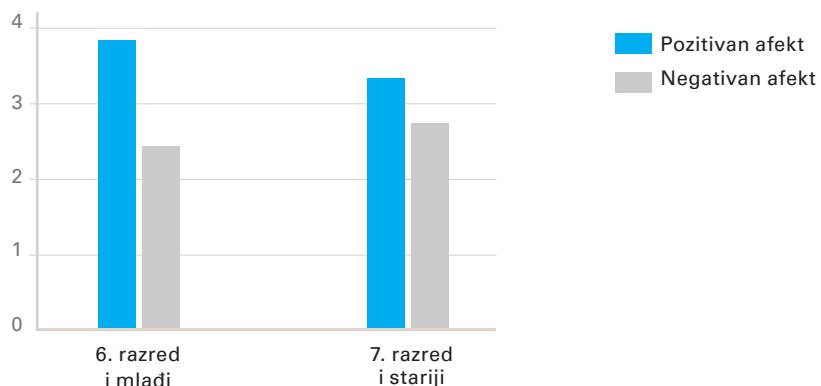
U kontekstu pandemije i potresa, koji mogu predstavljati značajan izvor zabrinutosti (a koji su i bili poticaj za osmišljavanje radionica u sklopu ovog programa), u ovom dijelu izvješća **predstavljeni su odgovori učenica i učenika na pitanje brinu li se često da će se dogoditi nešto loše.** Stupanj slaganja s tom tvrdnjom izražavali su na skali od 1 (*uopće se ne slažem*) do 4 (*potpuno se slažem*), a prosječna procjena na razini cijelog uzorka iznosila je $M = 2,4$ ($SD = 1,07$), što ukazuje na to da se **učenice i učenici uglavnom ne brinu da će se dogoditi nešto loše.** Ove su procjene podjednake bez obzira na dob, no postoji razlika s obzirom na spol, tj. **prosječni stupanj slaganja djevojčica/djevojaka s ovom tvrdnjom viši je nego u dječaka/mladića** ($M_{djevojke} = 2,6$ i $M_{mladići} = 2,1$; $t = 4,1$; $p < .001$).

U konačnici, kako bi se dobio opći dojam o tome kako se učenici općenito osjećaju, odnosno kako bi se stekao uvid u jedan aspekt subjektivne dobrobiti učenika, na kraju upitnika bila je uključena *Skala pozitivnog i negativnog afekta* autora Mroczeka i Kolarza. Skala se sastoji od ukupno 12 tvrdnji od kojih se šest odnosi na pozitivan afekt, a šest na negativan afekt. U verziji upitnika za mlađe učenike primijenjena je kraća verzija skale (od devet tvrdnji). Učenici su za svaku tvrdnju trebali procijeniti koliko su se u proteklih mjesec dana osjećali na taj način na skali od 1 (*uopće ne*) do 5 (*cijelo vrijeme*). Ukupan rezultat na svakoj od subskala izražen je kao prosjek pripadajućih tvrdnji, a prosječne procjene na svakoj od skala prikazane su na slici 7.

Slika 7.

Prosječne procjene pozitivnog i negativnog afekta

Rezultati prikazani na slici 7 pokazuju da su učenici u proteklih mjeseci dana češće doživljavali pozitivan nego negativan afekt. Također, **mladi učenici izjavljuju da su pozitivan afekt doživljavali u prosjeku češće nego stariji.**

Dodatna analiza na usporedivim tvrdnjama pokazala je da su te razlike u prosječnim procjenama i statistički značajne ($t_{pozitivan\ afekt} = 5,2, p < .001$; $t_{negativan\ afekt} = 5,1, p < .001$). Uvezši u obzir razvojne karakteristike djece, ovakve su se razlike mogle očekivati. Nadalje, dodatna analiza unutar poduzoraka s obzirom na dob (odnosno verziju upitnika) pokazala je da postoje i određene značajne razlike između učenika kad je riječ o učestalosti pojedinih emocionalnih stanja, i to u slučaju starijih učenika. Naime, iako rezultati pokazuju da djevojke općenito češće doživljavaju pozitivan afekt nego negativan, pozitivan afekt nešto je izraženiji među mladićima ($M_{mladići} = 3,5$ i $M_{djevojke} = 3,2$; $t = -3,1; p < .001$), dok je negativan afekt izraženiji među djevojkama ($M_{djevojke} = 3,0$ i $M_{mladići} = 2,3$; $t = 5,4; p < .001$). Ovaj nalaz u skladu je s prethodno spomenutim, a koji ukazuje na to da su **djevojke u nešto većoj mjeri nego mladići zabrinute da će se dogoditi nešto loše.**

Zaključno, unatoč izazovnoj situaciji pandemije i potresa, učenici dvije godine poslije ipak nemaju osjećaj zabrinutosti i uglavnom iskazuju da se ne brinu da će se dogoditi nešto loše. No određene razlike zamjećene su kod mlađih učenika, koji u prosjeku ipak češće doživljavaju pozitivan efekt, i kod djevojaka, koje nešto više doživljavaju osjećaj zabrinutosti od mladića.

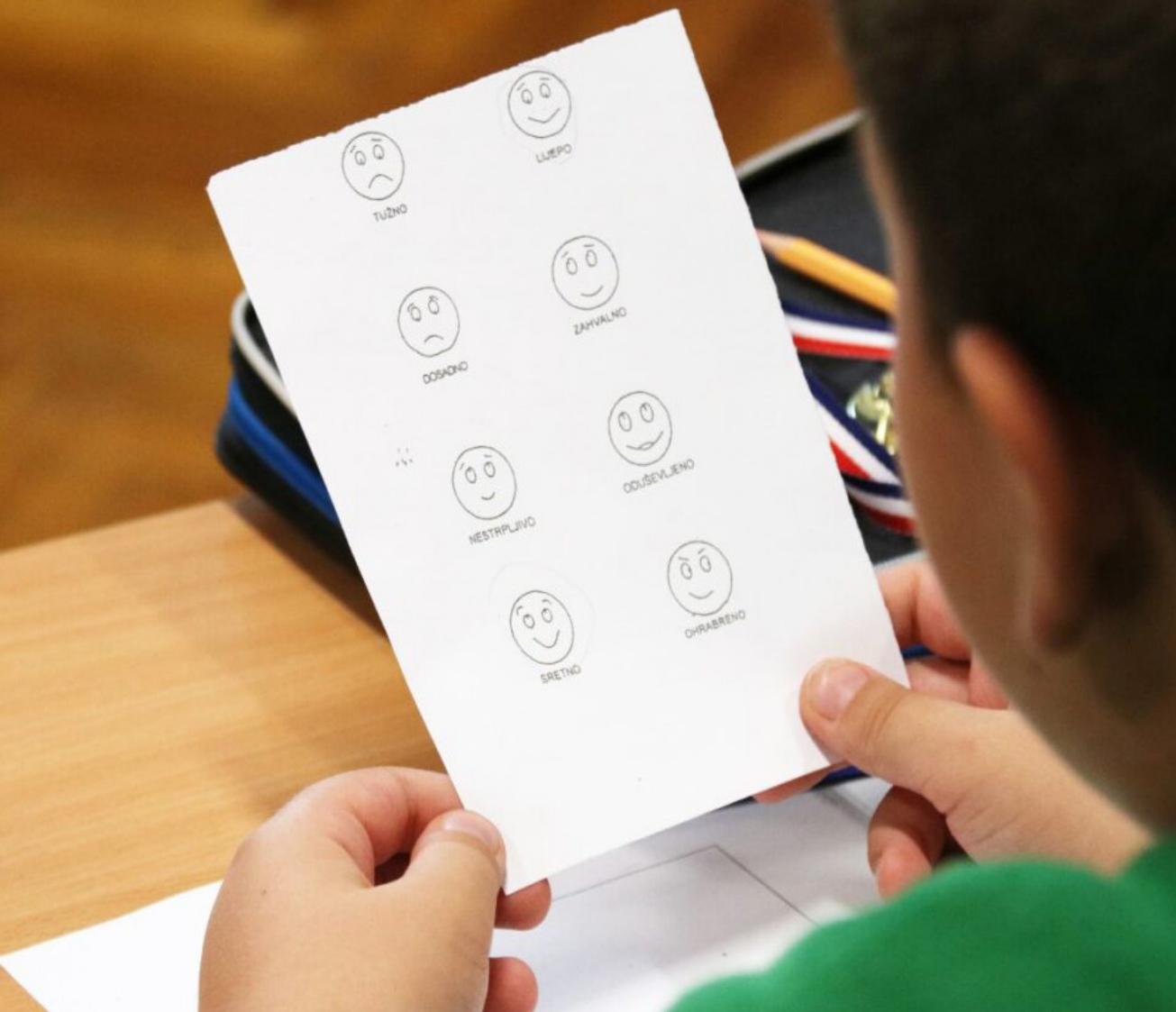

Zaključak

Na temelju podataka prikupljenih ovim istraživanjem može se istaknuti nekoliko glavnih zaključaka:

- Većina učenika sudjelovala je u do pet radionica „Protresi!“; radionice su im se uglavnom svidjele, većinom ih opisuju pozitivnim terminima te bi ih većina voljela imati češće, što ukazuje na to da su se na radionicama osjećali dobro, sigurno i uključeno.
- Učenici navode da su se u sklopu radionica bavili različitim temama, a najčešće su razgovarali o tome kako se osjećaju te učili prihvaćati druge.
- Učenici svoje razredno okruženje većinom percipiraju pozitivno te se imaju kome obratiti od odraslih (i u školi i kod kuće) ako im je potrebna kakva pomoć.
- Većina učenika češće doživljava pozitivan nego negativan afekt te uglavnom nisu preokupirani brigom oko toga da će se dogoditi nešto loše.

Drugi dio upitnika bio je upućen učenicima s ciljem ispitivanja njihovih perspektiva i iskustava sudjelovanja u radionicama u sklopu programa *Škole podrške*. Analiza dobivenih rezultata pokazuje da su učenici općenito zadovoljni radionicama te prepoznaju njihov doprinos jačanju socio-emocionalnih kompetencija. Također, učenici iskazuju pozitivan doživljaj razrednog i školskog okruženja, u kojem se, kako navode, osjećaju dobro, sigurno i uključeno.

4. ZAKLJUČAK: ODGOJNO-OBRZOVNI DJELATNICI I UČENICI PROCJENJUJU DA PROGRAM ŠKOLE PODRŠKE DOPRINOSI JAČANJU NJIHOVIH SOCIO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA

Cilj je ovog izvješća prikazati rezultate upitnika o iskustvima odgojno-obrazovnih djelatnika i učenika s programa *Škole podrške* namijenjenog jačanju i razvoju socio-emocionalnih kompetencija. Na temelju prikazanih analiza, glavni je zaključak dobivenih rezultata da i odgojno-obrazovni djelatnici i učenici program *Škole podrške* vide kao značajan doprinos unapređenju njihovih socio-emocionalnih kompetencija. Nadalje, gledajući iz šire perspektive, to može ukazivati i na doprinos ovog programa razvoju otpornosti, mentalnom

zdravlju i dobrobiti u školskom okruženju. Pritom je važno naglasiti metodološke nedostatke ovog anketnog istraživanja, jer ono nije koncipirano kao evaluacija učinkovitosti programa, odnosno ne temelji se na usporedbi prije i poslije intervencije, nego je **isključivo zasnovano na percepcijama prigodnog uzorka učenika i odgojno-obrazovnih djelatnika koji su bili uključeni u program Škole podrške.**

Rezultati prikazani u prvom dijelu izvješća pokazuju da su se odgojno-obrazovni djelatnici nakon programa **osjećali kompetentnijima u poučavanju aspekata emocionalnog i socijalnog razvoja te su istaknuli pozitivan doživljaj doprinosa programa mentalnom zdravlju učenika.** U drugom dijelu izvješća prikazani su rezultati koji se odnose na iskustva učenica i učenika koji su sudjelovali u radionicama. Analiza rezultata otkriva da su učenici zadovoljni provedenim radionicama i smatraju da su one doprinijele razvoju njihovih socio-emocionalnih kompetencija. Također, izvješćuju o pozitivnom okruženju u školi, gdje se osjećaju dobrodošlima i uključenima.

Zaključno, ovo izvješće ukazuje na percepciju uspješnosti i važnosti programa *Škole podrške* za poboljšanje socio-emocionalnih kompetencija učenika i učitelja te pozitivnih promjena koje ovakav program stvara u školskom okruženju. Ipak, za buduća istraživanja i zaključivanje o učincima programa potrebno bi bilo provesti istraživanje u skladu s metodologijom uobičajenom za procjenu učinkovitosti programa, što bi uključivalo procjenu socio-emocionalnih kompetencija prije i nakon njegovog provođenja. Također, iz perspektive odgojno-obrazovnih djelatnika, važno je posvetiti posebnu pozornost samom **planiranju i provedbi radionica kako bi se sva djeca osjećala sigurno te predvidjeti i pripremiti alate za odgovor na moguće situacije u kojima se neka djeca neće osjećati ugodno.** Pritom je važno imati na umu organizaciju školskih aktivnosti i **ugradivanje elemenata radionica u samu nastavu ili druge oblike rada u školi.** Na temelju ovih rezultata može se zaključiti kako u školama postoji svijest o važnosti i potreba za razgovorom o temi mentalnog zdravlja, te bi se sukladno tome trebala omogućiti lakša integracija ovih praksi u nastavu. Također, odgojno-obrazovni djelatnici i njihova svijest o važnosti vlastitih socio-emocionalnih kompetencija imaju ključnu ulogu za modeliranje tih kompetencija učenicima, te mogu značajno doprinijeti unapređenju otpornosti, mentalnog zdravlja i dobrobiti djece i mlađih.

Škole podrške